

РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто необхідність прискорення науково-технологічного розвитку та інтенсифікації інноваційних процесів щодо забезпечення сталого зростання економіки. Обґрунтовано роль державних програм розвитку та необхідність підтримки інноваційних процесів з боку держави.

Ключові слова: конкурентоспроможність, національна економіка, інновації, державні програми.

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність національної економіки визначається темпами впровадження новітніх науково-технічних розробок, рівнем розвитку наукоємного виробництва, ефективністю та динамічністю інноваційних процесів. На сьогоднішній день науково-технологічний розвиток відіграє провідну роль у забезпеченні економічного зростання багатьох країн світу. Держава перш за все визначає пріоритети науково-технологічного розвитку у своїй політиці, що дає можливість зосереджувати фінансові та трудові ресурси для реалізації конкурентних переваг вітчизняного науково-технологічного сектора та забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці.

Нині наша держава здійснює політику підтримки малого та середнього бізнесу, однак мало уваги приділяється великим об'єктам, що негативно впливає на конкурентоспроможність продукції та виробництва в цілому [6].

Метою статті є визначення ролі бюджетних програм розвитку та обґрунтування необхідності підтримки державою інноваційної діяльності в країні.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України інноваційні фактори не мають значного впливу на економічне зростання, однак існує багато бар'єрів на шляху впровадження інновацій у виробництво та підвищення їх ефективності. Різде зниження сприйнятливості вітчизняної промисловості до інновацій обумовлене довгостроковим негативним впливом загальноекономічних проблем, пов'язаних із структурною деформованістю економіки країни, домінуванням у ній низькотехнологічних сировинних виробництв, які об'єктивно малосприйнятливі для сучасних наукових досягнень і менш економічно ефективні порівняно з виробництвами високої технологічної укладності. Економічні реформи (приватизація, трансформація податкової, кредитної та інших економічних систем) проводились в Україні без врахування науково-технологічного чинника і його впливу на конкурентоспроможність вітчизняної продукції. У результаті цього, а також внаслідок послаблення дії інноваційних факторів за умов значного відставання

інституціональних перетворень та надмірної відкритості економіки за роки реформ суттєво зросла структурна розбалансованість економіки [1].

Сьогодні переважає прагнення досягнути позитивних результатів в економіці, забезпечити її динамічний розвиток за допомогою впровадження новітніх науково-технологічних розробок і створення на їх основі сучасних виробничих потужностей, сформувавши повноцінну високотехнологічну індустрію. Досягти цього можливо у разі переорієнтації економічного розвитку на інноваційну модель із замкнутим гуманітарно-технологічним циклом “наука – освіта – виробництво”, в якому науково-технологічна сфера буде орієнтована на продукування завершених інноваційних розробок, придатних для безпосереднього впровадження в господарську практику [3].

При вступі України до європейської та світової спільноти важливими факторами економічної інтеграції є підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів, зростання наукоємності продукції. Нагальним стає завдання прискорення розвитку інноваційної складової економіки, яка охоплює не тільки виробничу сферу, а й науку, освіту, управління, фінанси тощо. Тому необхідною умовою інноваційного розвитку економіки є забезпечення на державному рівні тісного взаємозв'язку між усіма сторонами суспільного життя. Функції держави стосовно регулювання науки, технологій, інновацій повинні посилюватися одночасно з підвищенням ролі науково-технологічного потенціалу, оскільки зростає як складність сучасних науково-технічних проблем, так і ризики, пов'язані з прийняттям та реалізацією відповідних рішень [5].

За даними Національного інституту стратегічних досліджень економіко-соціальний розвиток 2007 року характеризувався високим рівнем економічного зростання завдяки зростанню складових реального сектора економіки (промисловості та будівництва) та інвестиційної діяльності. Двигунами економічної динаміки стала комбінована дія внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту та експортного чинника. Головними позитивними тенденціями динаміки реального сектора економіки стали:

- приріст ВВП на 7,3 %, що не відрізняється від аналогічного показника 2006 року;
- приріст промислового виробництва на 10,2 %, що на 4 відсоткових пункти більше, ніж у 2006 році;
- стрімке зростання галузей переробної промисловості: роль “локомотивів” відіграли харчова промисловість та машинобудування, які разом забезпечили 48,7 % приросту промислової продукції (у порівнянних цінах), причому приріст виробництва в машинобудуванні становив 28,6 %, що є найбільшим досягненням галузі за період економічного зростання, припинився спад у легкій промисловості;
- приріст інвестицій в основний капітал за 3 квартали 2007 року становив 28,5 % (16,1 % за аналогічний період 2006 року);
- різке збільшення темпів зростання експорту, які за підсумком одинадцяти місяців 2007 року становили 27,9 % порівняно з 11,6 % за аналогічний період 2006 р., причому частка продукції з більш високим рівнем доданої

вартості в експорті зросла (зокрема, частка продукції машинобудування збільшилася з 13,6 до 16,9 %) [4].

Однак державна політика не була спрямована на подолання серйозних структурних диспропорцій, що негативно позначилося на конкурентоспроможності національної економіки, тому в 2007 р. в Україні загострилася низка суттєвих системних макроекономічних суперечностей, серед яких є такі:

1. Зберігаються серйозні структурні диспропорції промислового виробництва, яке набуває дедалі більш вираженої сировинної орієнтації. Частка сировинних галузей у 2007 р. становила 62,6 % (на рівні 2006 р.). Частка виробництва товарів широкого вжитку (харчова та легка промисловість) скоротилася до 15,2 % (16,6 % у 2006 р.). Сировинний напрям промислового виробництва з невисокою часткою доданої вартості знижує ефективність використання національного ресурсного потенціалу, не створює підґрунтя для суттєвого збільшення продуктивності праці, а отже, й належної динаміки зростання рівня доходів населення.

2. Структура інвестиційних витрат залишається малоефективною та не орієнтована на реалізацію стратегічних пріоритетів економічного розвитку. За підсумками січня-вересня 2007 р. найбільші капіталовкладення були у фінансову діяльність (на 60,3 %), у сферу державного управління (54,7 %), у сектор комунальних та інших індивідуальних послуг (47,9 %), торгівлі (43,4 %).

Динаміка інвестицій в основний капітал у промисловості була в 2,5 рази вищою, ніж у 2006 р. (30 % проти 11,9), проте частка інвестицій в основний капітал у промисловості склала лише 38,2 % загальних капіталовкладень.

Водночас стало помітним погіршення структури іноземних інвестицій. Протягом 2007 р. увага іноземних інвесторів була спрямована на фінансову діяльність (28,9 % надходжень за рік, або 2 277,8 млн. дол.), у промисловість (25,7 % або 2 026,9 млн дол.), у будівництво (9,9 %, або 779,4 млн дол.). Водночас із капіталовкладень у промисловість найбільше припало на виробництво неметалевої мінеральної продукції – 18,3 % прямих іноземних інвестицій у промисловість, на машинобудування – лише 1,7 % (143 млн. дол.).

3. Відбувається подальше послаблення інноваційної активності. Попри збільшення обсягу інноваційних витрат у січні-вересні 2007 р. щодо відповідного періоду минулого року в 1,7 разу (до 5 837,5 млн. грн.) і реалізації інноваційної продукції на 25,4 %, у зазначений період інноваційною діяльністю в промисловості займалося лише 900 підприємств, що на 8,3 % менше, ніж у січні-вересні 2006 р. Як наслідок, на 1,1 відсоткових пункта (до 8,8 %) знизилась і частка інноваційно активних підприємств. Кількість впроваджених нових технологічних процесів у промисловості України зменшилась до 499 (566 за 9 місяців 2006 р.). Зафіксовано також скорочення кількості впроваджених інноваційних видів продукції на 14 %, тобто до 1 426 найменувань [4].

Спад інноваційної активності свідчить про неготовність більшості українських промислових підприємств до оволодіння сучасними факторами конкуре-

нтоспроможності, що посилює ризики їх подальшої стійкості в умовах зростання конкурентного тиску на внутрішньому ринку.

За таких умов зростає роль державного фінансування пріоритетних напрямів науково-технологічного розвитку національного господарства. При затвердженні бюджету України на черговий рік, використовуючи досвід зарубіжних країн, в частині підтримки державою інноваційних процесів розробляються і затверджуються програми та концепції щодо розвитку інноваційної діяльності, науково-технологічних нововведень, соціального та економічного розвитку за галузями.

Кожна програма, концепція, проект розробляються з урахуванням нових можливостей, вже певних досягнень. У програмі описуються причини її створення та зарубіжний досвід використання даного впровадження, мета та шляхи досягнення.

Так, на 2008 рік внесено до переліку державних програм 123 програми, які реалізовуватимуться в обсягах більш ніж 28 млрд. грн. [2]. Такими програмами є:

- Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008-2012 роки;
- Прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008-2012 роки;
- Економічний та соціальний розвиток України на 2008 рік;
- Соціальний розвиток села на період до 2011 року;
- Розвиток міського електротранспорту до 2015 року;
- Розвиток інноваційних напрямів індустрії моди до 2010 року;
- Розвиток системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки.

Основними завданнями, які будуть поставлені для вирішення за допомогою цих програм, такі: розв'язання комплексних галузевих і міжгалузевих проблем виробництва, підвищення ефективності та якісних характеристик виробництва, забезпечення ресурсозбереження, створення нових виробництв та розвиток інфраструктури, розв'язання найважливіших науково-технічних проблем, створення принципово-нових технологій, наукоємної та конкурентоспроможної продукції, а також, що дуже важливо – розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя населення.

Виконання даних програм прискорить розвиток інноваційної діяльності у сферах, недостатньо привабливих для приватного бізнесу, сприятиме створенню умов для збільшення ринкового попиту на інноваційну продукцію та розвитку конкурентного середовища. Водночас державні програми дозволяють фінансово підтримати вітчизняну науку, освіту та виробництво. У результаті формується ефективний внутрішній ринок високих технологій, зростають обсяги внутрішнього споживання у структурі ВВП, впроваджуються інноваційні технології для виробництва конкурентоспроможної вітчизняної продукції.

Висновки. Отже, все вищезазначене свідчить про те, що широке використання інновацій, розвиток наукоємних галузей, технологічне оновлення виробництва та підвищення конкурентоспроможності національної продукції

є основою для поступального зростання економіки. Формування та реалізація державних програм розвитку мають забезпечити структурну перебудову господарства в напрямку до підвищення частки конкурентоспроможної продукції та наукоємного виробництва в національній економіці.

Список літератури

1. Геєць В. М. Прогноз можливих варіантів соціально-економічного розвитку України на найближчі роки та впливу на нього інноваційних факторів [Електронний ресурс] / В. М. Геєць, В. П. Александрова, М. І. Скрипниченко, Л. І. Федулова. – Режим доступу : www.foresight.nas.gov.ua.
2. Державна програма економічного та соціального розвитку України на 2008 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.oblrada.sumy.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1089&Itemid=19gska2.rada.gov.ua.
3. Державна програма науково-технологічного розвитку на період до 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=14027&pf35401=28952.
4. Жаліло Я. Деякі підсумки економічного розвитку України у 2007 році та першочергові завдання економічної стратегії держави [Електронний ресурс] / Я. Жаліло. – Режим доступу : www.niss.gov.ua/Monitor/March08/05.htm.
5. Про затвердження державної програми прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008-2012 роки [Текст] : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.09.2007 № 1118 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 69.
6. Хамініч С. Проблеми та пріоритети конкурентоспроможності економіки України [Текст] / С. Хамініч // Економіст. – 2007. – № 2. – С. 22.

Summary

In the article discussed the necessity of the acceleration of scientific-technologic development and to the intensification of innovative processes for the guaranteeing of the settled growth of economy. Grounded role of the government programs of development and necessity of support from the side of the state of innovative processes.

Отримано 24.09.2008

Чорногал, І.С. Роль бюджетних програм розвитку у підвищенні конкурентоспроможності економіки / І.С. Чорногал // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць.- Суми: УАБС НБУ, 2008.- Вип. 23.- С. 330-335.